

Vluchtelingen hebben een grote achterstand op arbeidsmarkt

Vluchtroute naar werk?

De media komen elke dag wel weer met nieuws over de grote toestroom van asielzoekers en de inspanningen om hen op te vangen. Maar wat is het perspectief op langere termijn van de mensen die een verblijfsvergunning krijgen? Hoe kunnen zij zo snel mogelijk integreren en werken?

TEKST | Hans Klip

Afgelopen jaar hebben ongeveer 43.000 mensen asiel aangevraagd, waarvan 70% in eerste aanleg is toegekend. Ter vergelijking: in 2014 ging het om een kleine 25.000 asielzoekers en in 2013 om ruim 13.000. "Het huidige aantal asielzoekers is voor Nederlandse begrippen hoog", zegt Jaco Dagevos. "Ongeveer de helft komt uit Syrië, een kwart tot een derde uit Eritrea." Dagevos is hoofd van de onderzoekssector Onderwijs, Minderheden en Methodologie van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Sinds januari 2015 is hij bijzonder hoogleraar Integratie en Migratie aan de Erasmus Universiteit.

Tour de force

Dagevos was betrokken bij de WRR-Policy Brief 'Geen tijd verliezen: van opvang naar integratie van asielmigranten' waarin onderzocht werd hoe het nu gaat met 33.000 statushouders die tussen 1995 en 1999 naar Nederland kwamen. Hun arbeidsmarktpositie is zorgwekkend: slechts één op de drie heeft na vijftien jaar een voltijdbaai (meer dan dertig uur per week). Velen van hen zijn werkloos en duurzaam afhankelijk van een bijstandsuitkering. Dagevos licht toe: "Er zijn duidelijke verschillen tussen herkomstgroepen, maar door de bank genomen hebben statushouders een grote achterstand op de

arbeidsmarkt. Zij hebben een moeizame start en lopen de achterstand met migranten die om andere redenen naar Nederland komen langzaam in. Het is een enorme tour de force om vluchtelingen aan het werk te krijgen, zowel voor hen zelf als voor instanties. Hulp is zeker in de eerste jaren van het verblijf nodig.”

Onderklasse?

Dorine Manson, directeur van VluchtelingenWerk Nederland, vindt ook dat de situatie van vluchtelingen in het algemeen erg slecht is. “Dat geldt vooral voor oudere mensen. Met de meeste jongeren komt het wel goed.” Volgens de meest recente IntegratieBarometer van VluchtelingenWerk houdt de overheid onvoldoende rekening met de situatie van vluchtelingen. “Het huidige beleid werkt contraproductief”, stelt Manson. “Feitelijk is het integratiebeleid afgeschaft. Vluchtelingen zijn zelf verantwoordelijk voor hun integratie. Zij worden geacht reguliere voorzieningen te gebruiken. Dat is mooi gedacht, maar werkt voor hen niet.” Ze hoopt op een ommekeer. “Nu is het moment daarvoor. 2015 was het jaar van de opvang, laat 2016 het jaar van de integratie zijn. De instelling van de Taskforce Werk en Integratie Vluchtelingen is een eerste goede stap.”

Snelle activering

De overheid moet vanaf het begin van de asielprocedure integratie een centrale plaats geven, vinden Dagevos en zijn collega-onderzoekers. “Zet meer in op snelle activering. Onze belangrijkste aanbeveling is: combineer tegelijkertijd het leren van de taal, het volgen van een opleiding, het krijgen van huisvesting en het vinden van werk. Nu gebeurt dat dikwijls achter elkaar. Daarmee wordt kostbare tijd verloren. Verder moet er in de asielprocedure meer aandacht komen voor het arbeids-potentieel van statushouders en hun mogelijkheden op de arbeidsmarkt.”

Manson is dezelfde mening toegedaan. “Help mensen die een grote kans hebben om hier te blijven, snel met taalles en werk. Daarmee kan al in het asielzoekers-centrum worden gestart. Wacht dus niet tot iemand is ingeschreven bij de gemeente.” Manson wijst op de lastige positie van statushouders op de arbeidsmarkt. “Zij kennen de gebruiken in ons land niet, hebben geen netwerk en hun diploma’s worden vaak niet erkend. De grootste belemmering is de taal.” Manson noemt ook hun pluspunten. “Zij zijn doorzetters en erg gemotiveerd en loyaal. Als het eenmaal lukt met een baan, zijn

Dorine Manson
(VluchtelingenWerk
Nederland)

Jaco Dagevos (SCP)

Verzekeringsarts
Nzar Khalid

werkgevers vaak heel blij met hen.”

Cruciale rol voor gemeenten

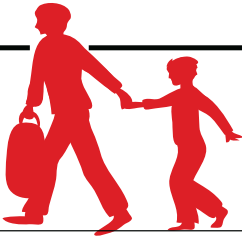
De gemeenten – in het bijzonder klantmanagers van sociale diensten – hebben een cruciale rol, vindt Dorine Manson. “Het is erg belangrijk dat klantmanagers voldoende kennis en kunde hebben of deze ophalen bij de lokale afdeling van VluchtelingenWerk. Bespreek werk en een hierop gerichte opleiding, zodra mensen een beetje gesetteld zijn in de gemeente. Dat kan al na twee maanden.” Vermijd echter een enorme integratie-industrie, raadt Jaco Dagevos op zijn beurt aan. “In het verleden zijn er veel goedbedoelde, maar niet succesvolle initiatieven geweest.” Dagevos wil dat rekening wordt gehouden met de werkgelegenheid bij de spreiding van statushouders. “Bekijk welke regio’s een kansrijke arbeidsmarkt hebben.”

Volgens Manson is het leren van taal op de werkvloer vaak de meest succesvolle route voor een vluchteling. Dat kan bijvoorbeeld met behulp van een stage of een werkervaringsplaats. “Er is nog een behoorlijke onbekendheid en onwennigheid bij werkgevers”, zegt Manson. “Daarom is het belangrijk dat mensen met een verblijfsvergunning en werkgevers snel vanuit een veilige situatie met elkaar in contact komen. Wij voeren sinds 2013 samen met de Stichting voor Vluchtelingen-Studenten UAF het project Startbaan uit. Hiermee helpen we zeshonderd vluchtelingen aan een baan, opleidingsplaats of stage in het bedrijfsleven.”

Arbeidsmoraal

Het leren van de Nederlandse taal en de Nederlandse normen en waarden is de eerste stap voor integratie en werk, zegt Nzar Khalid. “Dat is het allerbelangrijkste; anders kom je niet verder.” Khalid is verzekeringsarts bezwaar en beroep en werkt onder meer bij UWV. Hij kwam in 1993 zelf als vluchteling naar Nederland. Khalid verdeelt vluchtelingen in twee groepen: mensen die ambitie hebben en gemotiveerd zijn en mensen bij wie deze eigenschappen ontbreken. “Het heeft geen zin om in deze laatste groep te investeren. In de eerste wel. De mensen die verder willen, hebben een arbeidsmoraal.” Khalid maakt bij deze groep weer onderscheid tussen laag- en hoogopgeleiden. “Bij mensen met een lage opleiding is het belangrijk om erachter te komen over welke ervaring ze beschikken. Vaak hebben ze geen diploma’s of andere papieren. Dan moet iemand in de praktijk kunnen laten zien wat hij in zijn mars heeft,

bijvoorbeeld via een stage.”

Bij hoogopgeleiden gaat het in eerste instantie om de waardering van hun diploma's, zegt Khalid. "Wat is een diploma precies waard, vergeleken met een Nederlands diploma? Verdient iemand op basis van zijn kwaliteiten het diploma of heeft die dit via corruptie verkregen? Essentieel is dat vluchtelingen met goede diploma's en hoge verwachtingen beseffen dat hun situatie op de arbeidsmarkt niet zo geweldig is. Maar wat ik ook heb gemerkt: iedereen die echt wat wil bereiken, kan dat."

Rol arbeidsdeskundige

Nzar Khalid gaat ook in op de rol van arbeidsdeskundi-

gen bij het aan werk helpen van vluchtelingen. UWV-arbeidsdeskundigen zullen er weinig mee te maken krijgen. Maar in het algemeen zouden arbeidsdeskundigen heel goed een faciliterende rol kunnen spelen, vindt Khalid. "Denk dan aan het vaststellen van het ambitieniveau en de opleidingsachtergrond van een vluchteling. De arbeidsdeskundige kan ook ondersteuning bieden bij sollicitatieactiviteiten of een toelichting geven op het Nederlandse sociale zekerheidstelsel en arbeidsrecht, die uniek zijn in de wereld. De arbeidsdeskundige kan goed uitleggen wat iemands rechten en plichten zijn." Bovendien zal bij veel vluchtelingen sprake zijn van arbeidsbeperkingen. Als zij een verblijfs- en werkver-

'NOG EEN SCHEPJE ERBOVENOP'

De gemeente Sittard-Geleen (circa 93.500 inwoners) zorgt in samenwerking met VluchtelingenWerk, de woningcorporaties en een aantal klussenbedrijven voor een intensieve begeleiding van vluchtelingen. In 2014 ontvingen ze daarvoor de award voor de meest vluchtelingvriendelijke gemeente. Onze ambitie is om vanwege de verhoogde instroom er nog een schepje bovenop te doen", zegt wethouder Bert Kamphuis.

De stathouders in Sittard-Geleen worden van meet af aan begeleid door VluchtelingenWerk. De meesten hebben recht op een bijstandsuitkering en krijgen ondersteuning bij een aantal praktische zaken. Beleidsmedewerker Lisette van de Gazelle: "Denk bijvoorbeeld aan de meest noodzakelijke dingen in de woning, zoals het

schilderwerk en vloeren. Dat regelen we voor of samen met hen. Vrijwilligers van VluchtelingenWerk zorgen voor maatschappelijke begeleiding. Op deze manier leren mensen zo snel mogelijk de weg in de buurt en de Nederlandse cultuur en taal kennen. Alles wat we doen en aanbieden, is gericht op integratie en participatie."

De gemeente heeft vier klantmanagers bij Sociale Zaken die zich speciaal richten op mensen die inburgeren. "We leveren altijd maatwerk bij mensen met een bijstandsuitkering", zegt Van de Gazelle. "Dat geldt ook voor stathouders. We brengen in beeld welk traject bij iemand past. Dit traject richt zich vanaf het allereerste begin op participatie en/of werk. Hierbij trekken we samen op met VluchtelingenWerk. Die maakt gebruik van het gespecialiseerde arbeidsbemiddelingsbureau Emplooi."

Lisette van de Gazelle

Bert Kamphuis

Goed omgaan met verwachtingen

Veel vluchtelingen met een verblijfsstatus doen eerst werkervaring op via vrijwilligerswerk. Economische zelfstandigheid is vaak pas op de langere termijn mogelijk. Op zich zijn er mogelijkheden op de regionale arbeidsmarkt, zegt wethouder Bert Kamphuis. "De regio maakt een behoorlijke economische ontwikkeling door. VDL Nedcar heeft bijvoorbeeld grote behoefte aan personeel. Daarvoor zouden diverse

Afgelopen jaar hebben ongeveer **43.000** mensen asiel aangevraagd.

gunning hebben, dan heeft de arbeidsdeskundige ook een oordelende rol, bijvoorbeeld bij het vaststellen van arbeidsvermogen in opdracht van de gemeente, het afgeven van de indicatie Banenafpraak in het kader van de Participatiewet en het indiceren en realiseren van werkvoorzieningen.

Relaties kern

Kim Tsai noemt zichzelf 'vijf keer ingeburgerd'. Zij groeide op in Engeland als dochter van een Chinese vader en een Engelse moeder en werkte daarna in diverse landen, voordat ze zich negentien jaar geleden in Nederland vestigde. Tsai begeleidt asielzoekers,

vluchtelingen en migranten, onder meer bij trajecten gericht op de arbeidsmarkt.

In december promoveerde ze op het proefschrift *Affect Matters*. Zij vindt dat relaties de kern zouden moeten vormen van het werken met asielzoekers en vluchtelingen. Dit mist Tsai vaak. "Instanties hebben of nemen niet de tijd om mensen echt te leren kennen. Daarom volgen vluchtelingen vaak eindeloze sollicitatie- en cv-trainingen die voor hen niet werken. Weggegooid geld."

Kim Tsai: vijf keer ingeburgerd

Buiten de lijnen

Tsai begrijpt dat de grote taal- en cultuurverschillen het medewerkers van overheidsorganisaties en instellingen niet gemakkelijk maken. Maar zij durven vaak geen verantwoording te nemen voor creatieve oplossingen. "Veel professionals vertonen risicomijdend gedrag. Je krijgt een koppeling met de vluchteling, wanneer je het initiatief neemt om buiten je eigen functie de juiste mensen te spreken. Wees geïnteresseerd en opereer een beetje buiten de lijnen."

Tsai benadrukt het belang van reflectie voor de professional. "Wanneer je de eigen culturele bagage en waarden herkent, kun je beter begrijpen waar een ander vandaan komt. Dan begrijp je ook beter waarop je je eigen beslissingen baseert. Het gaat niet om het doel van een procedure of een regeling maar om de vraag: wat is de juiste stap voor de cliënt? Veel professionals denken dat zij objectief moeten zijn en afstand moeten bewaren. Dat is onterecht. Je kunt alleen succesvol zijn, wanneer je een relatie aangaat en betrokken bent."

statushouders gezien hun technische achtergrond in aanmerking kunnen komen. Maar voor een baan bij dit bedrijf moet je het Nederlands goed beheersen. Dat is nodig om te begrijpen hoe je omgaat met machines en veiligheidsvoorschriften. Een gebrekkige taalbeheersing is ook bij veel andere ondernemingen een struikelblok."

Lisette van de Gazelle wijst erop dat statushouders zo snel mogelijk het inburgeringsexamen moeten halen. "Dat examen heeft voor de meesten de hoogste prioriteit. Het kost hen veel tijd en energie." Terugkeer naar werk op hetzelfde niveau is sowieso erg lastig, voegt Van de Gazelle eraan toe. "Mensen willen graag hetzelfde werk als voorheen doen. Dat is echter voor weinigen haalbaar, zeker niet op de korte termijn. Veel vluchtelingen die gaan werken, moeten in eerste instantie genoeg nemen met een baan op lager niveau. Het zijn best lastige gesprekken voor de klantmanager. Dat vraagt om een goed verwachtingenmanagement."

- De site www.vluchtelingenwerk.nl van VluchtelingenWerk Nederland geeft een goed overzicht van de belangrijke feiten, cijfers en ontwikkelingen.
- De website www.vng.nl van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten bevat veel informatie over wat gemeenten doen in het kader van het asielbeleid en integratie. Zoek bij de onderwerpenindex op 'vluchtelingen'.
- De WRR-Policy Brief vindt u op www.wrr.nl bij de rubriek Publicaties.
- Het boek *Affect Matters* van Kim Tsai kunt u downloaden op haar site www.typischkim.nl.